

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

ΙΔΡΥΤΗΣ: ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΟΣ ΕΝΑΤΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ – ΙΟΥΝΙΟΣ

1956

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ
ΙΟΑΝΝΙΝΩΝ 2008

Η ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΕΡΡΙΚΟΥ ΧΑΪΝΕ*

Με τὴ μεσολάβηση τοῦ Βαρνχάγκεν, ὁ ἐκδοτικὸς οἶκος Κόττα τοῦ Μονάχου ἀνέθεσε στὸ Χάϊνε τὴ διεύθυνση τῶν «Πολιτικῶν χρονικῶν». Τοῦ ὄρισε μιά ἐτήσια ἀμοιβὴ ἀπὸ δυὸ χιλιάδες φιορίνια, μὲ τὴν ὑποχρέωση τοῦ ποιητῆ νὰ συνεργάζεται καὶ στὰ περιοδικὰ «Ἐξωτερικὸ» καὶ «Πρωτὰ» ποὺ ἐκδίδονταν ἐπίσης ἀπὸ τὸν οἶκο Κόττα. Ἔτσι πρὸς τὰ τέλη Ὀκτωβρίου τοῦ 1827 ὁ Χάϊνε ἔφυγε ἀπὸ τὸ Ἀμβούργο γιὰ τὴ νέα του θέση, κάνοντας ἐνδιάμεσους σταθμοὺς στὸ Κάσσελ, στὴ Φραγκφούρτη, στὴν Ἀϊδελβέργη καὶ στὴ Στουτγάρδη. Στὸ Κάσσελ γνωρίστηκε μὲ τοὺς ἀδελφοὺς Ἰάκωβο, Γουλιέλμο καὶ Λουδοβίκο Γκρίμμ**. Στὴν Ἀϊδελβέργη ἀντάμωσε τὸν ἀδερφό του Μαξιμιλιανὸ ποὺ σπούδαζε ἰατρικὴ στὸ ἐκεῖ Πανεπιστήμιο. Ὁ Μαξιμιλιανὸς στὰ «Ἀπομνημονεύματά» του ἀναφέρει τὸ ἐξῆς περιστατικὸ ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψη τοῦ Χάϊνε στὴν Ἀϊδελβέργη: ὁ ποιητὴς εἶχε πάει ἐκδρομὴ στὸ Βάρτμπουργκ μὲ τὸν ἀδερφό του καὶ κάμποσους ἄλλους σπουδαστές, ὅταν ἕνας βυρτεμβεργιανὸς ἀστυνομικὸς μὲ πολιτικὴ περιβολὴ πλησίασε τὸν ὄμιλο καὶ ζήτησε νὰ τοῦ δείξουν τὸ συγγραφέα τῶν «Ταξιδιωτικῶν εἰκόνων». Ὅταν τοῦ τὸν δείξαν, πλησίασε καὶ ρώτησε τὸ Χάϊνε μὲ πολλὴν εὐγένεια ἂν ἔχει τὴν τιμὴ νὰ βρισκεται μπροστὰ στὸν ποιητὴ Χάϊνε. Ὁ Χάϊνε σκίρτησε ἀπὸ χαρὰ, νομίζοντας πὼς ὁ ἀξιοπρεπέστατος ἐκεῖνος κύριος σκόπευε νὰ τοῦ ἐκφράσει τὸ θαυμασμὸ του γιὰ τὸ ποιητικὸ ἔργο του, μὰ γελάστηκε οἰκτρά. Ἀπλούστατα, ἐν ὀνόματι τοῦ νόμου, θὰ τὸν ὀδηγοῦσε μὲ συνοδεία στὰ σύνορα τῆς Βυρτεμβέργης ἐπειδὴ ἦταν ἀνεπιθύμητος στὶς ἀρχές της. Λίγες μέρες ἀργότερα ὁ Χάϊνε στὴ Στουτγάρδη γνωρίστηκε μὲ τὸν Βόλφγκανγκ Μέντζελ***, ποὺ τό-

* Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο τεῦχος καὶ τέλος.

** Οἱ Ἰάκωβος (1785 - 1863) καὶ Γουλιέλμος (1786 - 1859) Γκρίμμ, παγκόσμια γνωστοὶ γλωσσολόγοι, εἶναι κατ' οὐσίαν οἱ θεμελιωτὲς τῆς γερμανικῆς λαογραφίας καὶ ἀρχαιολογίας. Ὁ νεώτερος ἀδερφὸς τους Λουδοβίκος (1790 - 1863), καθηγητὴς τῆς ζωγραφικῆς καὶ τῆς χαρακτικῆς στὴν Ἀκαδημία τοῦ Κάσσελ, φιλοτέχνησε ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ χαρακτηριστικὰ πορτραῖτα τοῦ Χάϊνε.

*** Ὁ Βόλφγκανγκ Μέντζελ (1798 - 1873) φίλος στὴν ἀρχὴ τοῦ Χάϊνε, τοῦ Γκούτσκωφ καὶ τοῦ Μπαίρνε καὶ μέλος τῆς «Νέας Γερμανίας», ἀποκήρυξε τὸ 1835 τοὺς παλιοὺς συντρόφους του καὶ συνέτεινε μὲ τὴν πολε-

τε μόνις εἶχε δημοσιέψει τὴ «Γερμανικὴ λογοτεχνία» του μὲ τὴ σφοδρὴ πολεμικὴ τῆς ἐναντίον τοῦ Γκαίτε.

Πρὶν ἀπὸ τὴν Ἀϊδελβέργη καὶ τὴ Στουτγάρδη ὁ ποιητὴς εἶχε ἐπισκεφτεῖ, καθὼς εἶδαμε, τὴ Φραγκφούρτη. Στὴ Φραγκφούρτη ἔμεινε τρεῖς μέρες κ' εἶχε τὴν εὐκαιρίαν' ἀνασυνδέσει τὴν παλιὰ σχέση του μὲ τὸν Λουδοβίκο Μπαίρνε. Γιὰ τὴν ἐπίσκεψη αὐτὴ πρέπει νὰ μιλήσουμε ἰδιαίτερα. Ἡ σχέση τοῦ Χάϊνε μὲ τὸ Λουδοβίκο Μπαίρνε ἔπαιξε τόσο μεγάλο ρόλο στὴ ζωὴ τοῦ ποιητῆ μας κ' ἔδωσε στοὺς μεταγενέστερους τόσες λαβὲς γιὰ τὴν ἐναντίον του πολεμικὴ, ὥστε εἶναι ἀπαραίτητο νὰ κατατοπίσουμε σχετικὰ τοὺς ἀναγνώστες μας.

Ὅταν τὸ 1814 ὁ Χάϊνε, δεκαεξάχρονος νεανίας, ἔμεινε γιὰ λίγον καιρὸ στὴ Φραγκφούρτη, ὑπάλληλος στὴν Τράπεζα Ρίντσκοπφ, ὁ ὁμόφυλός του Λουδοβίκος Μπαίρνε (1785 - 1837), ποὺ τὸ πραγματικὸ του ὄνομα, προτοῦ βαπτιστεῖ, ἦτανε Λαίβ Μπαρούχ, εἶχε κι ὄλας ἐπιβληθεῖ στὴν κοινὴ συνείδηση σὰ δόκιμος δημοσιογράφος καὶ κριτικὸς κύρους. Οἱ ἡθοποιοὶ τῆς Φραγκφούρτης κυριολεκτικὰ τὸν τρέμανε. Κι' ὁ νεαρὸς Χάϊνε, ποὺ εἶχε κι' ὄλας ἀρχίσει νὰ γράφει, δὲν παρέλειψε τότε νὰ γνωριστεῖ μαζί του καὶ ν' ἀκούσει ἀπὸ τὸ στόμα του, περίτεχνα διατυπωμένα, τὰ ὅσα ἀπλὰ καὶ βάνουσα ὁ τυμπανιστὴς Λεγκράν τοῦ εἶχε πεῖ ἄλλοτε γιὰ τὴν Ἐπανάσταση καὶ τὴ δημοκρατία. Γιατὶ ὁ Μπαίρνε ἦταν ἀδιάλλαχτος δημοκρατικὸς.

Καθαρὰ λογοτεχνικὸ ἔργο δὲν εἶχε δώσει ἀκόμα ὁ Μπαίρνε. Τὰ περίφημα «Παρισινὰ γράμματά» του ποὺ παρά τὴν κάπως δημοσιογραφικὴ πολυπραγμοσύνη τους τὸν ἀναδείξανε σὰν ἕνα ἀπὸ τοὺς πνευματώδεστερους συγγραφεῖς καὶ τοὺς πιὸ κομψοὺς στυλίστες τοῦ γερμανικοῦ πεζοῦ λόγου, δὲν εἶχανε δεῖ τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας. Ὅ,τι ἔγραφε ὡστόσο σ' ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ, ποὺ τὰ περισσότερα διεύθυνε ὁ ἴδιος, εἶχαν πάντα μεγάλην ἀπήχηση. Ἀκόμα καὶ στὸ λογοτεχνικὸ κύκλο τῆς Ραχήλ Βαρνχάγκεν ὁ Μπαίρνε λογαριαζότανε σὰν αὐθεντία στὰ θεωρητικὰ ζητήματα τῆς τέχνης, μολονότι δὲ συμμε-

μικὴ τοῦ στὴ γνωστὴ ἀπαγόρευση τῆς πρωσσικῆς βουλής (3 Δεκεμβρίου 1835), στὴ φυλάκιση τοῦ Γκούτσκωφ καὶ γενικά στὴ δίωξη τῶν ὁπαδῶν τῆς «Νέας Γερμανίας»,

ριζόταν τὶς γνώμες τῆς ἡγερίας τοῦ ρομαντισμοῦ κι' ἀντιπαθοῦσε ἀπροκάλυπτα τὸν Γκαίτε γιὰ τὴν ἀριστοκρατικὴ του συντηρητικότητά. Ὁ Μπαίρνε εἶχε ἤδη ἐπισημάνει τὴν παρουσία τοῦ νεαροῦ Χάινε στὰ γερμανικὰ γράμματα καὶ θυμόταν πάντα τὴν πρώτη γνωριμία τους στὴ Φραγκφούρτη. Στὰ ποιήματά του ἔβλεπε ἕνα γνήσιο λυρικό καὶ στὶς «Ταξιδιωτικὲς εἰκόνες» του ἕνα μάχητικώτατο στρατιώτη στὸν ἀγώνα γιὰ τὴ δημοκρατία, ἕναν ἀγώνα πού ὁ Μπαίρνε δὲν ὑπέστειλε ποτὲ τὴ σημαία του. Ἔτσι ἡ τριανδρία Χάινε - Γκούτσκωφ - Μπαίρνε ἀποτελέσει ἀργότερα τὸν πυρήνα τῆς γνωστῆς ὡς «Νέα Γερμανία» λογοτεχνικῆς σχολῆς πού ἔβαλε πρώτη τὴν τέχνη στὴν ὑπηρεσία κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν σκοπῶν.

Σταματώντας λοιπὸν ὁ Χάινε γιὰ τρεῖς μέρες στὴ Φραγκφούρτη πρὸς τὰ τέλη τοῦ 1827, εἶχε τὴν εὐκαιρία σὲ πολὺωρες καὶ φιλικὲς συζητήσεις του μετὰ τὸν Μπαίρνε, νὰ διαπιστώσει τὴν ἀπόλυτη σύμπτωση τῶν ἀπόψεών τους γιὰ τὰ φλέγοντα ζητήματα τῆς λογοτεχνίας καὶ τῆς πολιτικῆς. Ὁ Μπαίρνε ὡστόσο φαίνεται πὼς ἀπὸ τότε εἶχε σοβαροὺς ἐνδοιασμοὺς γιὰ τὴ σταθερότητα τοῦ χαρακτήρα τοῦ Χάινε. Σὰ νὰ προαισθανόταν τὴ μελλοντικὴ καθῶς θὰ δοῦμε ρήξη τους, τὴ στιγμή πού ὁ Χάινε τὸν ἀποχαιρετοῦσε, ὁ Μπαίρνε ἔσκυψε καὶ τοῦ ψιθύρισε στ' αὐτί: «Τὸ νού σας τώρα πού πᾶτε στὸ Μόναχο μὴ σᾶς τυλίξουν οἱ φραγκοπαπᾶδες». Καὶ τὸν παρακολούθησε με βουρκωμένη ματιὰ νὰ φεύγει, «σὰν ἕνας γέρος θαλασσινὸς πού ἔχει ἀράξει πιά γιὰ πάντα στὴ στεριά καὶ κυριεύεται ἀπὸ θλίψη ὅταν βλέπει ἕνα νέο παληκαράκι νὰ ξανοίγεται γιὰ πρώτη φορὰ στὴ θάλασσα». Ἀλλὰ τὸ θέμα Χάινε - Μπαίρνε θὰ μᾶς ἀπασχολήσει ἀργότερα. Γιὰ τὴν ὥρα τοὺς ἀφήνουμε φίλους κι' ἀγαπημένους.

Στὸ Μόναχο ὁ Χάινε ἔφτασε πρὸς τὰ τέλη Νοεμβρίου τοῦ 1827, ὅπου μετὰ ἀνυπομονησία τὸν περίμενε ὁ βαρῶνος Κόττα. Ἡ συνεργασία του μετὰ τὸ Λίντνερ στὰ «Πολιτικὰ χρονικά» πῆγε στὴν ἀρχὴ μᾶλλον καλά. Ἀλλῶστε κείνη τὴν ἐποχὴ ἡ λογοτεχνία κ' ἡ πολιτικὴ δὲν τὸν ἀπασχολούσανε σοβαρὰ, καθὼς φαίνεται. Ὁ Χάινε, πού ἀπέβλεπε πάντα σὲ μιὰ πανεπιστημιακὴ ἔδρα, νομίζοντας πὼς θὰ μπορούσε νὰ πετύχει στὴ Βαυαρία ὅτι σὲ ἄλλες γερμανικὲς ἐπικράτειες φαινόταν ἀνέφιχτο, παρὰ τὶς σύντομες ἐνέργειες τοῦ Βαρνχάγκεν, ἔστρεψε ὅλες του τὶς προσπάθειες πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση, πολὺ περισσότερο μάλιστα ἀφοῦ ὁ ὑπουργὸς τῶν ἐσωτερικῶν τῆς κυβέρνησης τοῦ Μονάχου Ἐδουάρδος φὸν Σένκ* εἶχε ὅλη τὴ διά-

θεση νὰ τοῦ φανεῖ χρήσιμος. Οἱ ἐχθροὶ τοῦ Χάινε ἰσχυρίζονται πὼς μετριοπάθεια ὀρισμένων ἀρθρῶν του τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὁ Χάινε ἤθελε νὰ κολακέψει τοὺς κρατοῦντες γιὰ νὰ ἐγκρίνουν τὸ διορισμό του. Ὁ ἰσχυρισμὸς αὐτὸς δὲν εἶναι βάσιμος. Ὁ Χάινε οὔτε στὸ Μόναχο... φρονίμεψε. Οἱ γνώμες του γιὰ τὸν Γκαίτε πού τὸν ἀποκαλοῦσε «βαλὲ τῶν ἀριστοκρατῶν» καὶ πολλὰ ἄλλα φανερώνουν τὸ ἀντίθετο, καθὼς θὰ δοῦμε. Ὁ Χάινε εἶχε γεννηθεῖ ἀντιπολιτευόμενος. Μόνο μιὰ φορὰ κολάκεψε τὴν κληρικοκρατούμενη καθολικὴ Βαυαρία ὅταν ἔγραψε πὼς ὁ προτεστάντισμὸς πού τὸν εἶχε ἀσπαστεῖ δυὸ χρόνια πρωτύτερα, ἔμοιαζε μετὰ πραγματικὴ θρησκεία μόνο καὶ μόνο ἐπειδὴ εἶχε ὄργανο στὶς ἐκκλησιῆς του! Ἐξάλλου ἂν καὶ ζοῦσε στὸ Μόναχο, στὸ «φουαγιέ τῆς εὐγενείας» ὅπως ἔλεγε, κ' ἐρωτοτροποῦσε μετὰ πολλὰς ἀριστοκράτισσες, ἀκόμα καὶ μετὰ πριγκιπέσσης τῆς βασικικῆς αὐλῆς, καθὼς βεβαιώνει ὁ ἀδερφὸς του Μαξιμιλιανὸς, ὁ Χάινε ἔπληττε τρομερὰ στὴ Βαυαρία. Ὅσο γιὰ τὴν πανεπιστημιακὴ ἔδρα, κανένας φυσικὰ δὲν μπορεῖ ν' ἀρνηθεῖ πὼς ὁ Χάινε τὴν ἔβλεπε σὰν τὴ μόνη δυνατὴ λύση τοῦ οἰκονομικοῦ του προβλήματος. Μὰ πὼς θὰ μπορούσε νὰ ἐλπίζει πὼς ὁ Λουδοβίκος Α' τῆς Βαυαρίας, παρὰ τὶς θερμὲς συστάσεις τοῦ ὑπουργοῦ του φὸν Σένκ, θὰ συγκατένευε τελικὰ στὸ διορισμό του, ὅταν, ἀδιόρθωτα ἐπιπόλαιος ὅπως πάντα, φεύγοντας ἀπὸ τὰ κοσμικὰ σαλόνια κατέληγε στὰ διάφορα νυχτερινὰ κέντρα, ὅπου συναναστροφόταν ὄχι μόνο μετὰ τρελοπαρέες ζωγράφων καὶ μετὰ γυναικεῖς τοῦ ἡμικόσμου, ἀλλὰ καὶ μετὰ πρόσωπα ὑποπτα κι' ἀνυπόληπτα ὅπως ὁ πολὺς Βίτ φὸν Νταίρινγκ;**.

Ἡ πιὸ ἀποστομωτικὴ ἀπάντηση στὴν κατηγορία πὼς γιὰ νὰ γίνει καθηγητὴς στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Μονάχου ὁ Χάινε θυσίασε τὶς δημοκρατικὲς πεποιθήσεις του εἶναι ἡ διεξοδικὴ κριτικὴ τὴν ὁποία δημοσίεψε στὴν «Πρωΐα» γιὰ τὴν τραγωδίαν «Στρούενζε» τοῦ Μιχαὴλ Μπέερ*** πού ἀνέβηκε στὶς 27 Μαρτίου τῆς ἴδιας χρονιᾶς στὸ «Ἐθνικὸ Θέατρο» τοῦ Μονάχου. Ὁ Χάινε ἀφοῦ ἐπαινεῖ τὸν Μπέερ γιὰ τὶς φιλε-

καὶ στὶς γραμματολογίαις ὡς δραματικὸς ποιητὴς τῆς σχολῆς τοῦ Ράουπαχ. Σημαντικώτερο ἀπὸ τὰ δράματά του θεωρεῖται ὁ «Βελισάριος».

** Ὁ Ἰωάννης Βίτ, γνωστὸς ὡς φὸν Νταίρινγκ (1800 - 1863), ἦταν πολιτικὸς τυχοδιώχτης, μέλος τῆς φοιτητικῆς ἀδελφότητος (Burschenschaft) τῆς Ἰένας, ἀπὸ τὸ 1819 πολιτικὸς φυγάς στὴν Ἀγγλία κ' ἀπὸ τὸ 1821 ὡς τὸ 1826 ὀπόδικος γιὰ κατασκοπεῖα σὲ διάφορες εὐρωπαϊκὲς χῶρες. Ἐγραψε: «Νυχτέρια ἐνὸς πολιτικοῦ αἰχμαλώτου» (1827), «Τὰ νεανικὰ χρόνια μου» (1832) κ. ἄ.

*** Ὁ Μιχαὴλ Μπέερ (1800 - 1833), ἀδερφὸς τοῦ γνωστοῦ μουσικοσυνθέτη Ἰακώβου Μέγερμπεερ, ἔγραψε γιὰ τὸ θέατρο τὴν «Κλυταίμνηστρα», τοὺς Μνηστῆρες τῆς Ἀραγωνίας, τὸν «Παρία», τὸ «Στρούενζε» καὶ ἄλλα δραματικὰ ἔργα.

* Ὁ Ἐδουάρδος φὸν Σένκ (1788 - 1841), πολιτικὸς στὴν ὑπηρεσία τοῦ βασιλιᾶ τῆς Βαυαρίας, ἀναφέρεται

λεύθερες ἰδέες του (οἱ παρατηρήσεις του γιὰ τὸ θέμα, τὴ γλῶσσα, τὴ στιχουργία καὶ τὴν τεχνικὴ γενικὰ συγκρότηση τοῦ ἔργου δὲ μᾶς ἐνδιαφέρουν ἐδῶ), τελειώνει τὴν κριτικὴ του μὲ τὰ ἑξῆς: «Οἱ ποιητὲς εἶναι ἄστατο συνάφι, δὲν μπορεῖ κανένας νὰ τοὺς ἔχει ἐμπιστοσύνη καὶ οἱ πιὸ καλοὶ ἀπὸ δαύτους ἀπαρνηθῆκανε συχνὰ τὶς καλύτερες γνώμες τους ἀπὸ ἀπλὸ κέφι ἀλλαγῆς. Ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτῆς οἱ φιλόσοφοι εἶναι πιὸ σταθεροί, ἀγαπᾶνε περισσότερο ἀπὸ τοὺς ποιητὲς τὶς ἀλήθειες πού διατυπώσανε κι ἀγωνίζονται μὲ πείσμα γιὰ τὴν ἀναγνώρισή τους, ἐπειδὴ τὶς ἀλήθειες αὐτὲς τὶς ἀνασύρνε μὲ πολὺν κόπο ἀπὸ τοὺς βυθοὺς τῆς σκέψης, ἐνῶ ἀντίθετα οἱ ἀνέμελοι ποιητὲς τὶς δεχτήκανε σὰν ἕνα ἀπρόσμενο δῶρο. Ἄμποτε καὶ οἱ μελλοντικὲς τραγωδίαι τοῦ κυρίου Μπέερ νὰ ἐμψυχώνονται ὅπως ὁ «Παρίας» καὶ ὁ «Στρούενζε» ἀπὸ τὴ ζωογόνο πνοὴ τοῦ θεοῦ ἐκείνου πού εἶναι μεγαλύτερος ἀπὸ τὸ μέγαλον Ἀπόλλωνα καὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους ὑποταχτικοὺς θεοὺς τοῦ Ὀλύμπου: μιλῶ γιὰ τὸ θεὸ τῆς Ἑλευθερίας.»

Χαρακτηριστικὰ τῆς ἐμμονῆς του στὸ δημοκρατικὸ ἰδανικὸ εἶναι ἐπίσης ὅσα ἔγραψε τὴν ἴδια περίπου ἐποχὴ γιὰ τὴ «Γερμανικὴ λογοτεχνία» τοῦ Μέντζελ, ὅπου, διαπιστώνοντας τὴν ὑπαρξὴ τῶν δυὸ μεγάλων ἰδεολογικῶν ρευμάτων τῆς ἐποχῆς του, τοῦ λιμπεραλισμοῦ καὶ τοῦ σερβιλισμοῦ*, τῆς δημοκρατίας καὶ τῆς ἀπολυταρχίας, δείχνει μὲ πολλὴ παρησιὰ τὴν προτίμησή του: «Τὸ φιλελεύθερο κόμμα», γράφει, «ἀνταποκρίνεται στὸν πολιτικὸ χαραχτήρα τοῦ καιροῦ μας, ἐνῶ τὸ λεγόμενον συντηρητικὸ κόμμα διατηρεῖ τὰ οὐσιώδη γνωρίσματα τοῦ μεσαίωνα. Ὁ λιμπεραλισμὸς βαδίζει παράλληλα μὲ τὸ χρόνο, ἡ δὲ ἐξελικτικὴ πορεία του ἀνακόπτεται μόνο κατὰ τὸ βαθμὸ πού τὸ παρελθὸν διεκδικεῖ τὴν ἐπιβίωσή του στὸ παρόν.»

Μιά φορά ἡ συμφωνία τοῦ Χάινε μὲ τὸν ἐκδοτικὸ οἶκο Κόττα δὲν ἐφαρμόστηκε στὸ ἀκέραιο. Ὑστερα ἀπὸ ἕξη μῆνες συνεργασίας ὁ βαρῶνος Κόττα, ἔχοντας στὸ νου του μαζί μὲ ἄλλες ἀνακαινίσεις καὶ τὴν ἀλλαγὴ τοῦ σχήματος τῶν «Πολιτικῶν χρονικῶν», ἀποφάσισε ν' ἀναστειλεῖ γιὰ λίγους μῆνες τὴν ἐκδοσὴ τους μὲ τὴν πρόθεση ν' ἀναθέσει καὶ πάλι τὴ διευθύνσή τους στὸ Χάινε, στὸ Λίντνερ καὶ στὸν Κόλμπ. Μὰ ὁ ποιητὴς πού εἶχε κάνει μερικὲς οἰκονομίες στὸ Μόναχο καὶ πού γυρίζοντας ἀπὸ τὴν Ἀγγλία εἶχε ἐμπιστευτεῖ στὸ Βαρναχάγκεν 800 τάληρα «πρὸς φύλαξιν», προτίμησε νὰ συγκεντρώσει ὅσα

* Σερβιλισμὸς, ἀπὸ τὸ λατ. *servus, servilis*, ἡ δουλοφρονὴ ὑποταγὴ στοὺς ἰσχυροὺς καὶ στοὺς ἀρχόντες. Ἰατὶ ἐμμεσα συγγενικά μὲ τὸ δικό μας ραγιαδισμό.

χρήματα εἶχε στὴ διάθεσή του γιὰ νὰ πραγματοποιήσῃ ἕνα ἀπὸ τὰ πολλὰ ὄνειρα τῆς ζωῆς του: ἕνα ταξίδι στὴν Ἰταλία. Τὸ ταξίδι αὐτὸ θάκανε καλὸ στὴν κλονισμένη ὑγεία του* κ' ἐξάλλου θά τοῦδινε τὴν εὐκαιρία νὰ μαζέψῃ τὸ ἀπαραίτητο γιὰ τὸν τρίτο τόμο τῶν «Ταξιδιωτικῶν εἰκόνων» τοῦ ὕλικό, ἀφοῦ ὁ δεύτερος τόμος εἶχε σημειώσῃ τόσο μεγάλη ἐπιτυχία παρὰ τὴν ἀπαγόρευση τῆς κυκλοφορίας του στὴν Πρωσσία, στὴν Αὐστρία, στὸ Ἀννόβερο, στὸ Μεκλεμβούργο καὶ σ' ἄλλες γερμανικὲς ἐπικράτειες. Ἔτσι τὸν Ἰούλιο τοῦ 1828 ὁ Χάινε ἐγκατέλειψε τὸ Μόναχο γιὰ τὸ Τυρόλο κι' ἀπὸ κεῖ γιὰ τὴν ἡλιόχαρην Ἰταλία, τὸ γαλάζιο δρᾶμα ὄλων τῶν ὄνειροπόλων τοῦ ὀμιχλεροῦ Βορρά.

Ὅπως ἄλλοτε ὁ ρομαντικὸς Γουλιέλμος Μύλλερ, ὁ γνωστὸς μας ψάλτης τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας**, πηγαίνοντας στὴν Ἰταλία δὲν μπόρεσε, καθὼς ὁ Γκαίτε, ν' ἀποκαταστήσῃ μιὰν ἄμεση πνευματικὴ ἐπαφὴ μὲ τὰ μνημεῖα τοῦ παγανιστικοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἀρχαίας Ρώμης, ἔτσι κι' ὁ Χάινε ζώντας στὴν Ἰταλία ὄχι μόνο στὸν ἀρχαῖο πολιτισμὸ τῆς, ἀλλ' οὔτε στοὺς θησαυροὺς τῆς χριστιανικῆς τέχνης τῆς ἔδωσε ὅσο προσοχὴ καὶ σημασία ἄξιζε νὰ τοὺς δώσει ἕνας ποιητὴς μὲ τὴ δική του εὐαισθησία καὶ καλλιέργεια. Τὰ περίφημα ντόμα τῆς τοῦ δώσανε ἀπλῶς τὴν εὐκαιρία, λέει ὁ Μωκλαίρ, νὰ διαπιστώσῃ πὼς ὁ καθολικισμὸς, εἶναι θρησκεία καλὴ γιὰ τὸ καλοκαίρι, ἐπειδὴ στίς καθολικὲς ἐκκλησιᾶς κάνει εὐχάριστη δροσιά! Ὅμως δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε πὼς ὁ Χάινε δὲν πῆγε στὴν Ἰταλία σὰν ἱστορικὸς ἢ σὰν προσκυνητὴς. Πῆγε προπάντων σὰ δημοσιογράφος. Ἦθελε ν' ἀποθησαυρίσει στιγμιότυπα κ' ἐντυπώσεις πού θά τοῦ χρησιμεύανε γιὰ τὸν τρίτο τόμο τῶν «Ταξιδιωτικῶν Εἰκόνων» τοῦ πού ἔπρεπε νὰ κάνουν ἐντύπωση στὸ πολὺ κοινὸν καὶ ὄχι στοὺς μορφωμένους καὶ στοὺς ἐπαίοντες. Τέλος πῆγε στὴν Ἰταλία γιὰ λόγους ἀναψυχῆς ὕστερα ἀπὸ μιὰν ἀρρώστια πού ἔφερε πολὺ κοντὰ του τὸ θάνατο.

Ἄξιζει ὥστόσο τὸν κόπο νὰ σημειώσουμε ὅτι οἱ ἄνθρωποι πού τὸν κατηγορήσανε πὼς, δημοκράτης αὐτὸς κ' ἐπαναστάτης, ζώντας στὴν Ἰταλία, δὲν πρόβλεψε τὸ προετοιμαζόμενον ἀπελευθερωτικὸ κίνημα τῶν Ἰταλῶν, τὸ σχεδὸν ἐξόφθαλμο ὕστερα ἀπὸ τὶς ἐξεγέρσεις τῶν καρμπονάρων στὴ Νάπολη καὶ στὸ Πεδεμόντιο (1820-

* Ὁ Χάινε, λίγο καιρὸ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀφιξὴ του στὸ Μόναχο, ἀρρώστησε βαριά, τόσο πού ἀνησύχησε. Βλέποντας μάλιστα πιθανὸ τὸ τέλος νὰ ταχτοποιεῖ τὰ χειρογράφα του γιὰ ν' ἀναθέσει τὴν ἐπιμέλεια τῆς ἐκδόσῃς τους στὸ φίλο του Φρειδερίκο Μέρκελ ἀπὸ τὸ Ἀμβούργο (Πρβλ. *Gustav Karpeles: «Heines Biographie»*).

** Πρβλ. Λ. Κουκούλα: «Γουλιέλμος Μύλλερ», σχεδίασμα μονογραφίας, ἀνάτυπο περιοδικοῦ «Γράμματα», Νοέμβρ. 1946.

1821) ἢ πὼς κι ἂν τὸ προαιστανθῆκε, ἀπέφυγε νὰ κάνει λόγο, εἶναι οἱ ἴδιοι ἀκριβῶς ἄνθρωποι ποὺ τὸν κατηγορήσανε γιὰ τὴν πολιτικολογία τῶν δυὸ πρώτων τόμων τῶν «Ταξιδιωτικῶν εἰκόνων». Μὰ ἔπρεπε ὁπωσδήποτε νὰ βρεθεῖ ἕνα πρόσχημα, ἕνα casus belli. Καὶ βρέθηκε. Ἡ πιὸ ἐνδιαφέρουσα διαπίστωση τοῦ Χάϊνε ἀπὸ τὴ Βερόνα, τὴν Μπρέσκια, τὸ Μιλάνο, τὴ Γένοβα, τὸ Λιβόρνο, τὴ Λούκκα, τὴ Φλωρεντία καὶ τὴ Βενετία (τὴ Ρώμη ὁ Χάϊνε δὲ θέλησε νὰ τὴν ἐπισκεφτεῖ) εἶναι, λένε οἱ κατήγοροί του, πὼς οἱ γυναῖκες τῆς Βερόνας καὶ γενικὰ οἱ Ἰταλίδες «ἔχουνε μεγάλα μάτια, καλοφτιασμένα κ' ἔλκυστικά σώματα, ἕνα γοητευτικὸ σταρένιο χρῶμα» καὶ πὼς «ἀφελῶς ἀκάθαρτες ὅπως εἶναι, λές ὅτι πλαστήκανε περισσότερο γιὰ τὴ νύχτα παρά γιὰ τὴ μέρα». Καὶ ὑπογραμμίζουν τὸ «ἀφελῶς ἀκάθαρτες» γιὰ νὰ βγάλουν τὸ κοσμοϊστορικῆς σημασίας συμπέρασμα πὼς κάποια ἀφελῶς ἀκάθαρτη Ἰταλίδα, ἀπὸ τίς πολλές ποὺ γνώρισε ὁ ποιητής, τὸν φιλοδώρησε μὲ τὴν «ὠχρὰ σπειροχαίτη» ποὺ θὰ παραλύσει ἀργότερα μαζί μὲ τὸ σῶμα καὶ τίς πνευματικὲς δυνάμεις του! Τὸ πρᾶγμα μπορεῖ νᾶναι κ' ἔτσι, ὡστόσο κανένας σοβαρὸς ἄνθρωπος δὲ φθόνησε γιὰ τὴν ἀνακάλυψή τους τοὺς εὐσυνείδητους αὐτοὺς βιογράφους τοῦ Χάϊνε. Εἶναι ὅμως ἀληθινὰ περίεργη, μιὰ καὶ θίξαμε τὸ θέμα τοῦτο, ἡ παρακάτω λεπτομέρεια: Ὁ ποιητής, κάνοντας στὶς ταξιδιωτικὲς ἐντυπώσεις του ἕναν ὑπαινιγμὸ γιὰ τὸ ἀφροδίσιο νόσημα ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἔπασχε, ὅπως λέγεται, ὁ πάπας Λέων Χ., προσθέτει μιὰ παρατήρηση ποὺ δείχνει πὼς ἡ δὲν ὑποπτευόταν τὴ δική του κατάσταση ἢ πὼς τὴν ἤξερε, μὰ δὲ φανταζόταν ποτέ τὴν τραγικὴ τῆς κατάληξη. «Τὴν ἐποχὴ κείνη», γράφει, «ἡ ἀσθένεια αὐτὴ ἦταν ἐξαιρετικὰ ἐπικίνδυνη».

Μιὰ φορὰ στὴν Ἰταλία καὶ προπάντων στὰ λουτρά τῆς Λούκκας ὁ Χάϊνε ἔγραψε τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ «αἰσθηματικοῦ» ταξιδιοῦ του. Λογάριαζε ν' ἀφιερῶσει τὸ νέο βιβλίο του στὸν ὑπουργὸ Ἐδουάρδο φὸν Σένκ, ποὺ ἐνεργοῦσε πάντα γιὰ τὸ διορισμὸ του στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Μονάχου*. Μὰ ὅταν κατάλαβε πὼς ὁ βασιλιάς τῆς Βαυαρίας δὲ θᾶδινε ποτέ τὴ συγκατάθεσή του, ἐπειδὴ, ὅπως εἶπε πράγματι τελικά, ἡ ποιητικὴ ἀξία του δὲν ἦταν ἀνάλογη μὲ τίς νομικὲς γνώσεις του, οὔτε τὸν καθιστοῦσε λιγώτερο ὑποπτο γιὰ τίς ἐπαναστατικὲς ἰδέες του, ὁ Χάϊνε προτίμησε ν' ἀφιερῶσει τὸ νέο βιβλίο του στὸν Κάρολο Ἰμμερμαν, τὸν «ὑψηλὸ συναγωνι-

στή του», ποὺ μερικὰ του ἐνδιαφέροντα ξένια** εἶχε ἐνσωματώσει στὸ δεύτερο τόμο τῶν «Ταξιδιωτικῶν εἰκόνων» του καὶ προκαλέσανε ζωηρότατην αἴσθηση.

Ὁ ποιητής βρισκότανε στὴ Βενετία δταν, τὸ χειμῶνα τοῦ 1828, ὁ ἀδερφός του Μαξιμιλιανὸς τὸν εἰδοποίησε πὼς ὁ πατέρας τους στὸ Ἀμβούργο, ὅπου εἶχε ἐγκατασταθεῖ λίγο πρὶν ἢ οἰκογένειά τους, ἦταν βαριά ἀρρωστος. Μαντεύοντας τὸ ὑπονοούμενο τῆς ξαφνικῆς εἰδοποίησης καὶ θέλοντας στὶς δύσκολες αὐτὲς ὥρες νὰ βρῆται κοντὰ στὴν πολυαγαπημένη του μητέρα καὶ στὶς μικρότερες ἀδερφές του, ὁ Χάϊνε παράτησε εὐθὺς τὴ Βενετία καὶ τὰ θέλητρά της καὶ κίνησε γιὰ τὴ Γερμανία. Μόλις ὅμως ἔφτασε στὸ Βίρτσμπουργκ, πληροφορήθηκε πὼς ὁ Σαμψὼν Χάϊνε εἶχε πεθάνει στὶς 2 Δεκεμβρίου κι ἀναπαυόταν ἤδη στὸ Ἰσραηλιτικὸ νεκροταφεῖο τῆς Ἀλτόνας. Οἱ σχέσεις τοῦ ποιητῆ μὲ τὸν πατέρα του δὲν ἦταν ποτέ ἐξαιρετικὰ θερμὲς ὅπως οἱ σχέσεις του μὲ τὴ μητέρα του καὶ ὅμως ὁ θάνατός του τοῦ στοίχισε τρομερά, τόσο ποὺ γιὰ καιρὸ δὲν μπόρεσε νὰ συγκεντρωθεῖ καὶ νὰ δουλέψει παρά τίς πιέσεις τοῦ Κάμπε καὶ τοῦ Κόττα.

Ἀφοῦ ἔμεινε δυὸ μῆνες στὸ Ἀμβούργο μὲ τὴν οἰκογένειά του, ὁ Χάϊνε πῆγε στὶς ἀρχὲς τοῦ 1829 στὸ Βερολίνο. Περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ ὁ διορισμὸς του σὲ μιὰ δημόσια θέση παρουσιαζόταν τώρα σὰν ἐπιταχτικὴ ἀνάγκη. Μὰ οἱ σχέσεις του μὲ τὴ Ραχὴλ καὶ τὸν Βαρνχάγκεν, τὸν Τσοῦνγκ, τὸ Μότσερ, τὸν Ἄρνιμ καὶ τὴν Μπεττίνα, τὸ Στίγκλιτς καὶ τὴν ἀτυχεῖ γυναῖκα του, τὸ Μέντελσον, τὸ Φάϊτ, τὸν Κούγκλερ καὶ τόσοις ἄλλοις δὲ βοηθήσανε σὲ τίποτα. Ἡ πρωσικὴ κυβέρνησις τὸν θεωροῦσε ἐπικίνδυνο καὶ ὁ ὑπουργὸς τῆς παιδείας φὸν Ράουμπερ, συμφοιτητῆς τοῦ Χάϊνε στὴ Γοττίγγη καὶ θαυμαστής τοῦ «Βιβλίου τῶν τραγουδιῶν», θὰ δισκινδύνευε τὴ θέση του ἂν ὑποστήριζε τὸ ζήτημά του. Ἀποτραβηγμένος στὸ Πότσνταμ, ὁ Χάϊνε συνέχισε τὴ συγγραφὴ τοῦ τρίτου τόμου τῶν «Ταξιδιωτικῶν εἰκόνων» του. Ὁ Κόττα περίμενε ἕνα μέρος τῶν ἐντυπώσεων του γιὰ τὴν «Πρωία» τοῦ Μονάχου κι ὁ Κάμπε ὀλόκληρο τὸ βιβλίο γιὰ τύπωμα. Μὰ ἡ δουλειὰ δὲν προχωροῦσε. Ἡ ὕβρις τοῦ ποιητῆ δὲν πῆγαινε καλά. Τὸν Αὐγούστο

** Τὸν τίτλο «Xenia» (ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ ξένιος, τοῖς ξένοις, φιλικός) ἔδωσε πρῶτος ὁ Ρωμαῖος σατιρικός ποιητής Μαρτιάλιος στὸ XIII βιβλίο τῶν ἐπιγραμμάτων του. Τὸν ἴδιο τίτλο (Xenien) δώσανε καὶ οἱ Γκαίτε καὶ Σίλλερ στὰ ἐπιγράμματα ποὺ συνέθεσανε μαζί γιὰ νὰ ἐπισημάνουν τὰ τρωπὰ καὶ τίς ἀδυναμίες τῆς λογοτεχνίας τοῦ καιροῦ τους καὶ δημοσιεύτηκανε στὸ «Museummanach τοῦ 1797». Ἀπὸ τότε ὁ τίτλος ξένια δίνεται γενικὰ στὰ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διόστιχα σατιρὶ καὶ ἐπιγράμματα ποὺ ἀναφέρονται σὲ ζητήματα κριτικῆς καὶ τέχνης καὶ ὄχι σπάνια σὲ διάφορα ἀντινομικὰ φαινόμενα τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς ζωῆς.

* Γιὰ τὸ διορισμὸ του στὸ Πανεπιστήμιο τῆς βαυαρικῆς πρωτεύουσας εἶχε ζητήσει καὶ τὴ μεσολάβηση τοῦ γνωστοῦ Ρώσου ποιητῆ Θεόδωρου Ἰβάνοβιτς Τιούτοσεφ (1803-1873) ποὺ ὑπηρετοῦσε τότε σὰν ἀκόλουθος τῆς ρωσικῆς πρεσβείας στὸ Μόναχο κ' εἶχε συνδεθεῖ μαζί του.

παράτησε τὸ Βερολίνο καὶ πῆγε νὰ κάνει θερινὲς διακοπὲς στὴν Ἑλγολάνδη. Ἡ θάλασσα, ἡ μόνη πιστὴ ἐρωμένη του, θὰ τοῦ ξανάδινε τὸ κέφι του. Δυὸ μῆνες ἔμεινε στὸν κόκκινο βράχο τῆς Ἑλγολάνδης καὶ μὲ ἀνανεωμένες δυνάμεις ὁ ποιητὴς γύρισε στὸ Ἀμβούργο, ὅπου ὁ ἐκδοτικὸς οἶκος Κάμπε κυκλοφόρησε ἐπὶ τέλους, στίς ἀρχὲς τοῦ 1830 τὸν τρίτο τόμο τῶν «Ταξιδιωτικῶν εἰκόνων». Τὰ τελευταῖα κεφάλαια τοῦ τόμου αὐτοῦ ἀφιερώνονται στὴν πολεμικὴ τοῦ ποιητῆ ἐναντίον τοῦ Αὐγούστου φὸν Πλάτεν, στὴν πολεμικὴ ποὺ γιὰ τοὺς κατηγοροῦς τοῦ Χάινε ἀποτελεῖ μιὰν ἀπὸ τίς πιὸ μελανὲς σελίδες τῆς ζωῆς του.

Ἀσφαλῶς στίς μέρες μας ποὺ ὁ σοδομισμὸς καὶ κάθε σεξουαλικὴ διαστροφὴ βρίσκουνε χάρη στὸ Φρόυντ κάποια δικαίωση ὄχι μόνο στὴν τέχνη (Οὐάιλντ, Ζίντ, Καβάφης κ. ἄ.) ἀλλὰ καὶ στὴν κοινωνικὴ ζωὴ τοῦ ἀτόμου, στίς μέρες μας ποὺ μιὰ μεγάλη χώρα δὲ διστάζει νὰ κατοχυρώσει νομοθετικὰ τὴν παιδεραστία, ἡ περιβόητη αὐτὴ πολεμικὴ δὲ θάκανε τόσην ἐντύπωση ὅση ἔκανε τότε στὴν πουριτανικὴ Γερμανία. Πρέπει ὡστόσο νὰ ποῦμε μὲ λίγα λόγια τὸ ἱστορικὸ τῆς διαμάχης Χάινε-Πλάτεν, πολὺ περισσότερο μάλιστα ἀφοῦ ἡ διαμάχη αὐτὴ ἔγινε ἀφορμὴ νὰ χάσει ὁ ποιητὴς μας καὶ τοὺς πιὸ ἀφοσιωμένους φίλους του καὶ νὰ θεωρηθεῖ τελικὰ ἀναπόφευχτο τὸν ἀκούσιο ἐκπατρισμὸ του.

Ὅπως εἶδαν οἱ ἀναγνώστες μας, στὸ δεῦτερο τόμο τῶν «Ταξιδιωτικῶν εἰκόνων» τοῦ ὁ Χάινε εἶχε ἐνσωματώσει μερικὰ ξένια τοῦ Ἰμμερμαν, σημειώνοντας μάλιστα μὲ ἀστερίσκο ὅσα, καθὼς ἔλεγε, τὸν βρίσκανε ἀπολύτως σύμφωνο καὶ θὰ μπορούσε νὰ τὰ ὑπογράψει κι ὁ ἴδιος. Ὁ γνωστὸς ποιητὴς Αὐγούστος κόμισ φὸν Πλάτεν - Χαλλερμύντε ποὺ ἀφοῦ ξεκίνησε σὰ ρομαντικὸς, ἔγινε σὲ λίγο ὁ διαπρύσιος ἀπολογητὴς τοῦ νεοκλασικισμοῦ κ' ἔμπασε στὴ γερμανικὴ ποίηση ὅλα τ' ἀρχαῖα μετρικὰ συστήματα, πειραγμένος ἀπὸ τὰ ξένια τοῦ Ἰμμερμαν, ἔγραφε μιὰ κωμῶδια, τὸ «Ρομαντικὸ Οἰδίποδα» (1829), ὅπου μᾶλλον ἀνούσια καὶ χωρὶς γνήσιο χιούμορ σατίριζε τὸν Ἰμμερμαν καὶ τὸ Χάινε. Τὸν τελευταῖο, τὸν ἀποκαλοῦσε «Πίνδαρο ἀπὸ τῆς γενιᾶς τοῦ Βενιαμίν», «Πετράρχη τῆς σκηνοπηγίας» καὶ «ἀναιδέστερο μεταξὺ τοῦ γένους τῶν θνητῶν» ποὺ τὰ φιλιὰ του μυρίζανε σκόρδο! Καὶ ὁ μὲν Ἰμμερμαν τοῦ ἀπάντησε ἀμέσως μὲ μιὰ πνευματωδέστατη μπροσούρα ποὺ τιτλοφόρησε «Ὁ ἱππότης ποὺ παραπαλεῖ στὸ λαβύρινθο τῆς μετρικῆς» (Ἀμβούργο, 1929), χωρὶς νὰ θίξει καθόλου τὴν ἰδιωτικὴ ζωὴ τοῦ Πλάτεν. Ὁ Χάινε ὅμως, ἀγαναχτισμένος ἀπὸ μιὰν ἐπίθεση ποὺ τοῦ γινότανε χωρὶς ὁ ἴδιος νὰ δώσει τὴν ἀφορμὴ, ἔκανε στὰ «Λουτρά τῆς

Λούκκας» * μιὰν ἀντεπίθεση ποὺ ἔδειξε βέβαια, τί εἶναι γνήσιο πνεῦμα καὶ πραγματικὴ εἰρωνεία, μὰ ποὺ ξεπέρασε τὰ «ἐσκαμμένα» σὲ ὅσα σημεῖα ἔθιγε τὴν ἰδιωτικὴ ζωὴ τοῦ Πλάτεν, ποὺ «μπροστὰ στὸν ἄντρα αἰσθάνονταν νᾶναι γυναίκα», ὅπως ἔλεγε ἓνας στίχος του.

Οἱ πιὸ πιστοὶ φίλοι τοῦ Χάινε, ὅπως ὁ Κάμπε, ὁ Μέρκελ καὶ ὁ Βαρνχάγκεν, ἰσχυρίζονται πὼς ὁ ποιητὴς ἔγραψε τὰ τελευταῖα κεφάλαια τῶν «Λουτρῶν τῆς Λούκκας» πολὺ βιαστικὰ καὶ πὼς ἀργότερα μετάνοισε γιὰ τὴν πολεμικὴ του ἐναντίον τοῦ Πλάτεν. Καὶ τοῦτο ἐπειδὴ ἡ ἀντεπίθεση τοῦ Χάινε ἦταν, πράγματι, ἀκάβηκτη. Ὁ Πλάτεν ἀνοήτως τὸν κατηγοροῦσε σὰν Ἑβραῖο, γιὰ κάτι ἐπὶ τέλους ποὺ κι' ἂν ἀκόμα ἦτανε θανάσιμη μειονεξία, μιὰ φορὰ ὁ Χάινε δὲν ἔφερνε προσωπικὰ καμιὰν εὐθύνη. Ὁ Χάινε ὅμως, ἀφοῦ ἔκανε διεξοδικώτατα τὴν κριτικὴ τῶν ποιημάτων τοῦ Πλάτεν κι ἀπόδειξε πὼς κάτω ἀπὸ τὴ μετρικὴ τους αὐστηρότητα κ' ἐντέλεια δὲν ὑπῆρχε οὔτε ἴχνος ἀληθινῆς ποίησης, στὸ τέλος ἔστρεψε τὰ πυρὰ του ἐναντίον μιᾶς μειονεξίας τοῦ ἀντιπάλου του, ποὺ ὄχι μόνο δὲν αἰσθανόταν τὴν ἀνάγκη νὰ τὴν κρύψει, μὰ τὴν ἐξυμνοῦσε κι ὅλας σὰν ἀπόδειξη ἀπόλυτης ψυχικῆς ταύτισης μὲ τοὺς εὐδαιμονιστὲς τοῦ ἀρχαίου ἑλληνορωμαϊκοῦ κόσμου. «Ὁ κ. κόμισ», γράφει, «μασκαρεύεται συχνὰ μὲ τὸ προσωπεῖο τῆς ἀγνότητος κι ἀποφεύγει νὰ προσδιορίσει τὸ γένος τῶν Ἰνδαλμάτων του. Οἱ ἐπαῖοντες ὅμως βλέπουν καθαρά. Ὁ ἴδιος νομίζει πὼς ξεγελᾷ τὸ ἀνίδεο πλήθος μεταχειριζόμενος τὴ λέξη φίλος καὶ δὲ φαντάζεται πὼς τοῦ συμβαίνει ὅ,τι καὶ μὲ τὴ στρουθοκάμηλο ποὺ θαρρεῖ πὼς δὲν τὴ βλέπει κανένας δταν κρύβει τὸ κεφάλι τῆς μὲς στὴν ἄμμο καὶ ἀφήνει ἀκάλυπτα τὰ ὀπίσθιά της. Τὸ ἐκλαμπρότατο πουλί μας θάκανε καλύτερα νὰ κρυβε τὰ ὀπίσθιά του καὶ νὰ μᾶς ἔδειχνε τὸ κεφάλι του... Τὸ ὄνομα ἄντρας δὲν τοῦ ταιριάζει».

Ἄν ὄχι λιγώτερο σφοδρὸς, πάντως ὅμως περισσότερο σπιρτόζος εἶναι ὁ Χάινε σ' ἓνα σημεῖο τῆς πολεμικῆς του, ποὺ κριτικάροντας τὸ «Ρομαντικὸ Οἰδίποδα» τοῦ Πλάτεν, λέει πὼς μιὰ φορὰ ποὺ ὁ κ. κόμισ διάλεξε σὰ θέμα τῆς σατιρικῆς κωμῶδίας του τὸ μῦθο τῶν Λαβδακιδῶν, θὰ μπορούσε καὶ νὰ πρωτοτυπήσει καὶ νὰ φανεῖ συνεπῆς μὲ τίς ἀρχὲς του, ἂν ἀντίθετα πρὸς τὰ παραδεδομένα παρουσίαζε τὸν Οἰδίποδα νὰ σκοτώνει τὴ μητέρα του καὶ νὰ παντρεύεται τὸ Λαῖο τὸν πατέρα του! Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς πρὶν ἀπὸ

* Εἰδικὸ κεφάλαιο τοῦ τρίτου τόμου τῶν «Ταξιδιωτικῶν εἰκόνων», ἀφιερωμένο «μὲ εἰλικρινῆ φίλα καὶ θαυμασμὸ» στὸν Κάρολο Ἰμμερμαν.

τὸ Χάϊνε μερικοὶ κριτικοὶ εἶχαν ὑπαινιχθεῖ τὴν ἐφηβολατρεία τοῦ Πλάτεν. Μὰ τῶκαναν ἀκροθιγῶς ἴσως ἐπειδὴ ὁ Πλάτεν ἀνῆκε στὴν ἀριστοκρατία καὶ ἦταν πανίσχυρος, ἴσως ἀκόμα ἐπειδὴ ἡ ἀνακίνηση ζητημάτων ποῦ ἔθιγαν τὴν ἰδιωτικὴ ζωὴ δημοσίων προσώπων δὲν ταίριαζε μὲ τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τῆς ἐποχῆς, ὅπως δὲ δὲν ταίριαζει οὔτε στίς μέρες ποῦ ζοῦμε. Τὸ σκάνδαλο λοιπὸν στὴ διαμάχη Χάϊνε-Πλάτεν ἦταν πῶς ὁ πρῶτος τόλμησε νὰ μιλήσει χωρὶς περιστροφές γιὰ ἕνα «κουσούρι» τοῦ δευτέρου καὶ νὰ τοῦ πει, ἀνακριβῶς, πῶς χρηματιζόταν ἀπὸ τὸ ἰδιαίτερο ταμεῖο τοῦ βασιλεῖα τῆς Βαυαρίας.

Ὁ Κάρπελες λέει πῶς ὁ Χάϊνε βγήκε νικητὴς ἀπ' αὐτὸ τὸν ἀγῶνα, δὲν παραλείπει ὡστόσο νὰ προσθέσει πῶς τὴ νίκη του αὐτὴ τὴν πληρῶσε πολὺ ἀκριβὰ. Ὁχι ἐπειδὴ ὁ κόμισ Φούγκερ κατέθεσε ἐξ ὀνόματος τοῦ Πλάτεν μήνυση ἐπὶ δυσφημῆσει καὶ συκοφαντία στίς δικαστικὲς ἀρχές, ποῦ ἄγνωστο γιὰ τὴν ἐκδικάστηκε τελικά, μὰ ἐπειδὴ οἱ περισσότεροὶ φίλοι τοῦ Χάϊνε ὕστερ' ἀπὸ τὰ «Λουτρά τῆς Λούκκας» τοῦ γυρίσανε τίς πλάτες. Ὁ Χάϊνε, ἀδίσταχτος ὅπως ἦταν, ἀρχισε νὰ τοὺς τρομάζει. Δὲν ἦταν ἐπικίνδυνος γιὰ τοὺς ἐχθροὺς του μόνο, μὰ καὶ γιὰ τοὺς φίλους του. Ὁ πιστὸς του ὡς τότε Μόζερ τὸν κατέκρινε γιὰ τὴν ὀξύτητα του μὲ ἀποτέλεσμα νὰ διακοποῦν ὀριστικὰ οἱ σχέσεις τους. Ὁ Μιχαὴλ Μπέερ, ὅταν διάβασε τὸν τρίτο τόμο τῶν «Ταξιδιωτικῶν εἰκόνων», ἔγραψε τὰ ἐξῆς στὸν Ἰμμερμαν ποῦ τὸν εἶχε στὸ μεταζὺ παρακαλέσει νὰ μεσολαβήσει ὑπὲρ τοῦ Χάϊνε στὸν Ἐδουάρδο φὸν Σένκ: «Πεῖτε του νὰ θυμηθεῖ πόσες φορές μοῦ εἶπε πῶς ἀγγίζω ὅλα τὰ πράγματα μὲ γιαιλιστερὰ γάντια. Αὐτὰ τὰ ἴδια γάντια φόρεσα γιὰ νὰ διαβάσω τὸ βιβλίον του καὶ εἶμαι πάντα πολὺ ἀσθενικὸς γιὰ νὰ μὴν μπορῶ χωρὶς τὸν κίνδυνο δυσπεψίας νὰ δοκιμάσω ἕνα τόσο βαρὺ φαγητὸ σὰν τὴ σάτιρά του. Μὲ δυὸ λόγια αἰσθάνθηκα πολὺ ἀσχημα. Σὰς παρακαλῶ ὡστόσο νὰ τὸν διαβεβαιώσετε πῶς τὰ προσωπικά μου αἰσθήματα ἀπέναντί του παραμένουν ἀναλλοίωτα». Κι αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Ἰμμερμαν βρῆκε τὴν πολεμικὴ τοῦ Χάϊνε ἀπαράδεχτα σφοδρῆ. Τέλος καὶ ἡ παλιά του φίλη καὶ προστάτισσα, ἡ Ραχήλ Βαρνχάγκεν, ἐξοργισμένη γιὰ τὴν ὑβριστικὴ στάση του ἀπέναντι στὸν Γκαίτε καὶ στὸν Γκάνς, γιὰ τίς ἐπαναστατικὲς ἰδέες καὶ πρὸ πάντων γιὰ τίς σχέσεις του μὲ τὸ Βίτ φὸν Νταίρινγκ στὸ Μόναχο, αἰσθανόταν τὴν ἀνάγκη, ὄσες φορές τὴν ἐπισκεπτότανε, νὰνοίγει μὲ μόλις ἔφευγε ὅλα τὰ παράθυρα τοῦ σπιτιοῦ της γιὰ νὰ μπεῖ καθαρὸς ἀέρας. «Τὰ παπούτσια του», ἔλεγε, «μυρίζουν πετρεῖο καὶ τὰ ροῦχα του μού-

χλα». Μόνο ὁ ἄντρας της ἔμεινε πιστὸς μέχρι τέλους στὸ Χάϊνε.

Ἡ πρωσικὴ κυβέρνησις ἀπαγόρευσε ἀμέσως τὴν κυκλοφορία τοῦ τρίτου τόμου τῶν «Ταξιδιωτικῶν εἰκόνων», μὰ ὁ θόρυβος ποῦ δημιουργήθηκε τὸν ἔκανε πάλι περιζήτητο. Ἡ ἐκδοτικὴ ἐπιτυχία τοῦ νέου βιβλίου τοῦ Χάϊνε ξεπέρασε κάθε προηγουμένη καὶ τὸνομα τοῦ ποιητῆ ἔγινε ἀκόμα πιὸ γνωστὸ στὰ εὐρύτερα λαϊκά στρώματα. Ἡ ἀδερφή τοῦ Χάϊνε Σαρλότα Ἐμπντεν, κάνοντας κείνη τὴν ἐποχὴ ἕνα γύρο στὴ Γερμανία γιὰ λόγους ἀναψυχῆς, εἶχε τὴν εὐκαιρία νὰ διαπιστώσει πῶς ἡ δημοτικότητα τοῦ Χάρρου ξεπερνοῦσε κι αὐτοῦ τοῦ Γκαίτε τὴ δημοτικότητα. Παντοῦ τὴν ὑποδέχονταν μ' ἐνθουσιασμό καὶ τῆς ἔκαναν τοῦ κόσμου τίς τιμὲς μόλις μάθαιναν πῶς ἦταν ἀδερφή τοῦ «ἀριστοκρατοφάγου» συγγραφέα τῶν «Ταξιδιωτικῶν εἰκόνων». Ὁ Χάϊνε ὡστόσο δὲν μπορούσε πιά νὰ μείνει στὸ Βερολίνο. Οἱ πόρτες τῶν παλιῶν θαυμαστῶν του ἀνοίγανε μὲ δυσκολία γιὰ νὰ περάσει. Ὁ πανέξυπνος «δημαγωγὸς τῶν σαλονιῶν», ὅπως τὸν ἀποκαλοῦσαν οἱ ἐχθροὶ του, ποῦ οἱ γυναῖκες ἐκστασιάζονταν νὰ τὸν ἀκοῦν καὶ οἱ ἄντρες συστηματικὰ τὸν ἀποφεύγανε γιὰ νὰ γλιτώσουν ἀπὸ τὸν καταγισμό τῆς εἰρωνείας του, βρέθηκε στὴν ἀνάγκη νὰ φύγει ἀπὸ τὴν πόλη ποῦ τὸν ἐπέβαλε στὴν κοινὴ συνείδηση σὰ μεγάλο λυρικὸ ποιητὴ καὶ νὰ ἐγκατασταθεῖ στὸ ἐλεύθερο Ἀμβούργο.

Ἀνάμεσα στοὺς νέους θαυμαστὲς τοῦ Χάϊνε ἦταν τώρα καὶ πλούσιος θεῖος τοῦ Σολομών ποῦ ἀνακάλυψε χωρὶς κόπο κάτω ἀπὸ τὸ μαρκήσιο Γκουμπέλινο τῶν «Ταξιδιωτικῶν εἰκόνων» ἕναν ἀχώνευτο ἀνταγωνιστὴ του, τὸν τραπεζίτη Λάζαρο Γκουμπέλ, ποῦ ὁ ἀνεψιὸς του τὸν γελοιοποιοῦσε λὲς γιὰ νὰ τοῦ κάνει τὴν καρδιά του περιβόλι! Στὸ Ἀμβούργο ὁ ποιητὴς πέρασε κάμποσο καιρὸ κοντὰ στοὺς δικούς του καὶ σὲ λίγους πιστοὺς ἀκόμα φίλους του, ὅπως ὁ Μέρκελ, ὁ θεωρητικὸς τῆς «Νέας Γερμανίας» Βίνμπαργκ, ὁ Αὐγουστος Λέβαλντ, ὁ Κάρολος Ταίπφερ, ὁ καθηγητὴς Τσίμμερμαν, ὁ γιατρὸς Ἀσσινγκ καὶ ὁ ζωγράφος Λύζερ, ποῦ συχνότατα τὸν ἀναφέρει στὰ κείμενά του. Ἡ σοβαρότερη ἀσχολία του ἦταν τὴν ἐποχὴ κείνη ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ μελέτη τῶν ἔργων τοῦ Θιέρσου καὶ τοῦ Μινιέ. Γιὰ ποίηση δὲν εἶχε καμιὰ διάθεση. Ἀλλωστε καὶ ἡ ὑγεία του δὲν ἦταν περίφημη. Κάτι ἐξανθήματα ποῦ ἔβγαλε στὸ πρόσωπό του τὸν ἀνάγκασαν τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 1830 ν' ἀπομονωθεῖ στὸ Βάντσμπεκ. Ὅσοι θέλουνε νὰ βλέπουνε στὸ πρόσωπο τοῦ Χάϊνε μόνο τὸν ἐρωτικὸ ποιητὴ, καταριοῦνται τὴν «ἰδιότροπη μοῖρα» ποῦ ἔριξε στὴ δίνη τῶν πολιτικῶν καὶ ἰδεολογικῶν ἀγῶνων ἕνα περίπαθο

ἀηδόνι, προορισμένο ὅπως πιστεύανε νὰ σπορπίζει στους δρυμούς τοῦ γερμανικοῦ λυρισμοῦ τὴν ἀφατη γλυκύτητα τῆς θλίψης καὶ τῆς μελαγχολίας του. Δὲν ἐννοοῦσαν νὰ παραδεχτοῦν πὼς ἡ ἰδεολογικὴ ἐμπάθεια τοῦ Χάϊνε ἦταν ἀπότοκη μιᾶς ἄλλης φλογερῆς ἀγάπης, τῆς ἀγάπης του γιὰ τὸν ἄνθρωπο γενικὰ καὶ γιὰ τὸ μεγάλο ἐκεῖνο θεό, πού ὅπως ὁ ἴδιος ἔλεγε, ἦταν πολὺ μεγαλύτερος ἀπὸ τὸν μεγάλο Ἀπόλλωνα, γιὰ τὸ θεό δηλαδὴ τῆς ἐλευθερίας. Αὐτὸς ὁ θεός, δταν τὸ καλοκαίρι τοῦ 1830 ὁ Χάϊνε βρισκότανε στὰ λουτρά τῆς Ἐλγολάνδης καὶ πῆρε τὴν εἶδηση τῆς Ἰουλιανῆς παρισινῆς ἐπανάστασης, τὸν ἔκανε νὰ νικήσει τοὺς δισταγμούς καὶ τὶς ἀμφιταλαντεύσεις του. Ὁ ποιητὴς δὲν ἦταν ἕνας ναρκισσευόμενος ὀμφαλοσκοπός. Ἦταν ἡ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἕνας μαχητὴς στὴν ὑπηρεσία τῶν μεγάλων ἰδανικῶν τῆς ἀνθρωπότητας.

Γυρίζοντας ἀπὸ τὴν Ἐλγολάνδη στὸ Ἀμβούργο, ὁ Χάϊνε τέλειωσε τὰ «Συμπληρώματα τῶν Ταξιδιωτικῶν εἰκόνων» κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τοῦ ἀκράτητου ἐνθουσιασμοῦ πού εἶχε προκαλέσει στὴ Βόρεια Γερμανία ἡ εἶδηση τῆς Ἰουλιανῆς ἐπανάστασης. Στὸ Κουεχάφεν καὶ στὸ Ἀμβούργο, σὰ νὰ ἔλεγε λησμονηθεῖ τὸ παλιὸ μῖσος ἐναντίον τῆς Γαλλίας, ἀπ' τὰ παράθυρα καὶ τὰ μπαλκόνια τῶν σπιτιῶν κρεμόταν ἡ *tricolore* καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα ἀντιβούιζε συχνὰ ἀπὸ τοὺς ἤχους τῆς Μασσαλιώτιδας. Τὰ «Συμπληρώματα τῶν Ταξιδιωτικῶν εἰκόνων» πού ἦταν ἕνας διθύραμβος γιὰ τὴ γαλλικὴ ἐπανάσταση, κυκλοφορήσανε σὲ βιβλίο ἀπὸ τὸν ἐκδοτικὸ οἶκο Κάμπε στὶς ἀρχές τοῦ 1831. Χρειαζότανε σθένος καὶ παληκαριά, καθὼς βεβαιῶναι ὁ συντηρητικὸς Κάρπελες, γιὰ τὴν κυκλοφορία ἐνός τέτοιου βιβλίου τὴ στιγμή πού ἡ πρῶσση κυβερνῆση καὶ οἱ ἀρχές τῶν ἄλλων γερμανικῶν κρατῶν παίρνανε στάση ἐπιθετικῆς ἀμυνας ἀπέναντι στὸ ἀνατρεπτικὸ ρεῦμα πού δημιουργήσανε σ' ὅλη τὴν Εὐρώπη τὰ γεγονότα τῆς Γαλλίας. Ἡ παλιὰ Ἱερὴ Συμμαχία ἦταν ἔτοιμη νὰ ξαναβγεῖ στὸ προσκήνιο. Οἱ κίνδυνοι γιὰ τὴ δίωξη τοῦ Χάϊνε ἦταν ἀμεσοί. Πολὺ περισσότερο πού τὴν ἴδια ἐποχὴ δημοσίευε ἕνα φλογερὸ ἐπαναστατικὸ πρόλογο σὲ μιὰ μπροσούρα τοῦ Βέσσελαιστ μετὸν τίτλο «Ὁ Κάλντορφ γιὰ τὴν ἀριστοκρατία στὶς ἐπιστολές του πρὸς τὸν κόμι φὸν Μόλτκε». Ὁ Χάϊνε στὸν πρόλογό του αὐτὸ κηρυσσόταν ὑπέρμαχος τῆς κοινωνικῆς ἰσότητος, τῆς ἐλευθεροτυπίας καὶ τῆς πολιτικῆς διαπαιδαγώγησης τοῦ λαοῦ καὶ συνιστοῦσε στὶς κυβερνήσεις νὰ σπάσουν τὶς ἀλυσίδες τοῦ λαοῦ καὶ νὰ διαδώσουν τὸ φῶς «πρὶν ἔρθει ἡ ὥρα πού τὸ σκοτάδι θὰ προκαλέσει μεγαλύτερες συμφορές ἀπὸ τὸ πάθος».

Ἡ σθεναρὴ αὐτὴ στάση τοῦ Χάϊνε γκρέ-

μιζε ὀριστικὰ τὶς γέφυρες τῆς ἐπικοινωνίας του μετὰ τὴν πρῶσση κυβερνῆση. Ἀκόμα καὶ ἡ θέση τοῦ συνδίκου στὴν ἐλεύθερη πόλη τοῦ Ἀμβούργου ἔπρεπε πιά νὰ θεωρεῖται ἀνέφιχτη γιὰ τὸν ποιητὴ, μολονότι ὁ Βαρνάγκεν εἶχε ἐξαντλήσει γιὰ τὴν ἐξασφάλισή τους ὅλα τὰ ἰσχυρά μέσα πού διέθετε. Ἐτσι τὸ Παρίσι ἀπόμεινε ἡ μόνη καταφυγὴ του. Ὁ παλιὸς αὐτὸς πόθος του νὰ γνωρίσει ἀπὸ κοντὰ τὸ «λίκνο τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς προόδου» θὰ γινόταν πραγματικότητα. Μιὰ σκιὰ πού ἀναδύθηκε ἀπὸ τὰ θολὰ βάθη τῆς παιδικῆς μνήμης του, ἡ σκιὰ τοῦ τυμπανιστῆ Λεγκράν, πού πεθαίνοντας τὸν εἶχε παρακαλέσει νὰ ξεσκίσει τὸ πετσί τοῦ ταμπούρου του γιὰ νὰ μὴν μπορέσει νὰ τὸ χρησιμοποιήσει κανένας ἐχθρὸς τῆς ἐλευθερίας, θὰ τὸν ὀδηγοῦσε στὸ νέο του δρόμο. Ὄταν τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1831 ὁ Χάϊνε ἐτοίμαζε τὶς ἀποσκευές του, καλὰ καλὰ δὲν ἤξερε οὔτε ὁ ἴδιος πὼς θὰ τὰ κατάφερνε νὰ ζεῖ στὸ πολυάνθρωπο καὶ πολύβοο Παρίσι. Ἦτανε, βέβαια, ἕνας ἐνδοξος Γερμανὸς ποιητὴς κ' ἕνας ἀδιάλλαχτος δημοκράτης πού ἀνάλωσε ὅλες τὶς πνευματικὲς δυνάμεις του γιὰ νὰ γκρεμίσει στὴν πατρίδα του τὸ τεῖχος τῶν προκαταλήψεων καὶ τοῦ μίσους ἐναντίον τῆς Γαλλίας. Ὅμως θάτανε δύσκολο νὰ γράφει γαλλικὰ καὶ νὰ γίνῃ Γάλλος ποιητὴς ὅπως ὁ Σαμίσο καὶ ὁ Ντέ Λαμότ Φουκέ εἶχανε γίνῃ Γερμανοί. Τὸ προαισθανόταν πὼς στὴ Γαλλία τὸ πνεῦμα τοῦ «θάνιωθε πὼς εἶναι ἐξ ὀριστοσέμια ἐνεργώσα». Τουλάχιστο γιὰ τὴν ἀρχὴ ὁ πλούσιος θεῖος Σολομών ἔπρεπε νὰ τὸν βοηθήσει, ὅπως καὶ τὸν βοήθησε. Ἀλλῶστε, ὁ ποιητὴς πίστευε πὼς δὲν ἔφευγε γιὰ πάντα. Εἶχε τὴν ἐλπίδα πὼς σὲ λίγο οἱ Γερμανοὶ ἡγεμόνες θὰ βρίσκονταν στὴν ἀνάγκη νὰ δώσουνε στὸ λαὸ τὶς συνταγματικὲς ἐλευθερίες πού τοῦ ὑποσχεθήκανε. Ἡ βασιλεία τοῦ Μέττερνιχ θὰ τέλειωνε, ἔπρεπε νὰ τελειώσει γιὰ νὰ γλιτώσουν οἱ πατριῶτες του κι ὅλοι οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τὸ βραχνὰ τῆς ἀπολυταρχικῆς ἀδιαλλαξίας του.

Προτοῦ ὅμως ἐγκαταλείψει τὴ Γερμανία, λές γιὰ νὰ διαψεύσει ὅλους ὅσοι πιστέψανε πὼς ὁ δαίμονας τῆς πολιτικῆς εἶχε σκοτώσει μέσα του τὸ ἀηδόνι τοῦ λυρισμοῦ, ὁ Χάϊνε σύνθεσε μιὰ νέα σειρά ἐρωτικῶν τραγουδιῶν. «Καινούργια ἀνοιξη» τὴν τιτλοφοροῦσε καὶ δημοσιεύονταν μαζί μετὰ τὴ δευτέρη ἐκδοσὴ τοῦ δευτέρου τόμου τῶν «Ταξιδιωτικῶν εἰκόνων» (1831). Ἀνάμεσα στὰ τραγούδια αὐτὰ πού δὲν ὕστεροῦσαν ἀπὸ τ' ἄλλα τοῦ «Λυρικοῦ Ἰντερμέτζου» καὶ τῆς «Ἐπιστροφῆς», ξεχώριζε κανένας καθαρὰ τὸ σαγηνευτικὸ κελάρισμα τῆς ἴδιας πηγῆς πού λίγα χρόνια πρωτότερα εἶχε συγκλονίσει τὶς γερμανικὲς καρδιές. Ἐνα μάλιστα μικρούλι lied,

πού δὲν τολμᾶμε νὰ τὸ μεταφέρουμε στὴ γλώσσα μας ἀπὸ φόβο μήπως χάσει ὀλό- τελα τὴ μελωδικὴ μαγεία καὶ τὴν ἀνυπέ- ρβλητὴ χάρη του, μπορεῖ νὰ πεῖ κανένας πὼς εἶναι ἀπὸ τὶς πιὸ εὐτυχισμένες στιγμὲς τῆς λυρικῆς εὐφορίας τοῦ Χάϊνε :

Leise zieht durch mein Gemüt *
 Lie, bliches Geiänte,
 Klinge, kleines Frühlingslied,
 Kling hinaus ins Weite.
 Kling hinaus bis an das Haus
 Wo die Blumen spriessen,
 Wenn du eine Rose schäust,
 Sag, ich lass sie grüssen.

* Πρόκειται γιὰ τὸ γνωστὸ μας μὲ τὴ μετάφραση τοῦ Ἁγγλοῦ Βλάχου τραγούδι :

Κάτι μέσα μου μιλεῖ . . .
 Σὰν τραγούδι φαίνεται.
 Πάρτο ἀγέρι δροσερό,
 Πάρ 'το καὶ πηγαίνετε.

Στὸ σπιτάκι τὸ μικρὸ
 μέσα στ' ἀγιοκλήματα,
 εἶν' ἓνα τριαντάφυλλο.
 Πέστε χαιρετήματα.

Ὁ ἐνθουσιασμὸς τοῦ Χάϊνε πὼς πη- γαίνει στὴν ἀγαπημένη του Γαλλία καὶ πὼς ἀφήνει τὸ πληχτικὸ κι ἀντιπαθητικὸ Ἄμβουργο, πού τοῦχε προσφέρει τόσα καὶ τόσα πικρὰ ποτήρια, μετρίαζε τὸν πόνο πού ἔνωθε γιὰ τὸ χωρισμὸ του ἀπὸ τὴ μητέρα του καὶ τοὺς δικούς του. Τὸ οἰκογενειακὸ φίλτρο ἦταν ἓνα ἀπὸ μονιμώτερα γνωρί- σματα τοῦ βασικὰ ἄστατου κ' εὐμετάβο- λου χαρακτήρα τοῦ Χάϊνε. Πηγαίνοντας στὴ Γαλλία, ὁ ποιητὴς σταμάτησε γιὰ ὀχτὼ μέρες στὴ Φραγκφούρτη ὅπου γνω- ρίστηκε μὲ τὸ χιουμορίστα Μόρις Ζαφίρ καὶ πόζαρε γιὰ ἓνα πορτραῖτο του στὸν καθηγητὴ Ὀππενχάϊμ, πέρασε ἀπὸ τὴν Ἀϊδελβέργη καὶ τὴν Καρλσρούη καὶ τὴν 1 Μαΐου τοῦ 1831 πάτησε τὸ γαλλικὸ χῶμα. Δυὸ μέρες ἀργότερα βρισκότανε στὸ Παρίσι.

ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ

Σημ. τ. «Νέας Ἑστίας».—Τὸ κείμενο τοῦτο θὰ συμπληρωθεῖ ἀργότερα μ' ἓνα δεύτερο μελέτημα. Τί- τλος του : «Ὁ Ἑρρίκος Χάϊνε στὴ Γαλλία».

ΤΑΝΤΑ

Τάχα νὰ ζεῖ καὶ νὰ λυγᾶει σὰν περπατάει μὲ νάζι,
 νὰ τάζει καὶ νὰ μὴν τὴ νιάζει ;
 Ὅλη σφιγμένη στὴ μελάγια τῆς σὰν τὸ σπαθᾶτο χελιδόνι,
 ὄλο νὰ φεύγει κι ὄλο νὰ ζυγώνει ;

Ἄχ, νὰ γινόταν μιὰ φορὰ, τάχα πὼς εἴμαστε παιδιὰ,
 νὰ ξαναστήναμε τὶς ξόβεργες στὴ χουρμαδιά !

ΑΝΤ. ΜΠΟΥΧΛΑΣ